

L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT A LA ZONA D'ESCOLES RURALS DE LA VALL DEL TER

Autora: Anna Calvo Porcel

Tutor: Josep Torregrosa Azor

Treball Final de Grau

Curs acadèmic: 2022-2023

Grau en Mestre d'Educació Primària

Universitat de Barcelona

Sumari

Resum (paraules clau)	2
Abstract (key words)	2
1. Introducció	3
2. Objectius de recerca	5
3. Marc teòric de referència	5
3.1. Escola inclusiva	5
3.2. Escola rural	9
3.2.1. Concepte d'escola rural	9
3.2.2. La ZER	10
3.2.2.1. La ZER de la Vall del Ter	12
3.3. L'atenció a la diversitat	15
3.3.1. La diversitat a la ZER de la Vall del Ter	15
4. Metodologia	17
4.1. Tècniques de recollida d'informació i anàlisi de les dades	21
5. Presentació dels resultats i discussió	28
6. Conclusions	30
7. Referències bibliogràfiques	33
Annexes	36
Annex 1. Normatives, orientacions i plans a favor de l'Escola Inclusiva	36
Annex 2. Entrevistes	37
Annex 2.1. Transcripció de l'entrevista a E.D. (exdirectora de la ZER i mestra a l'Escola L'Esquirol d'Ogassa)	37
Annex 2.2. Transcripció de l'entrevista a G.F. (directora general de la ZER de i mestra a l'Escola La Daina de Vilallonga de Ter)	43
Annex 2.3. Transcripció de l'entrevista a S.M. (directora i mestra a l'Escola Els Pinets de Sant Pau de Segúries)	47
Annex 2.4. Transcripció de l'entrevista a E.P. (mestra a l'Escola Les Moreres de Llanars)	50

Resum (paraules clau)

Partint de l'interès per les zones rurals vinculades a l'educació, s'ha plantejat conèixer i entendre amb profunditat el funcionament general de la ZER de la Vall del Ter i les seves respectives escoles situades en quatre municipis de la comarca del Ripollès. Arran d'això, es busca analitzar la situació actual de l'Atenció a la Diversitat dins les respectives escoles d'aquesta ZER, identificant i analitzant les necessitats i limitacions que s'hi presenten. A partir de la investigació realitzada a través d'entrevistes com a instrument de recollida de dades, es plantegen una sèrie de preguntes a una mestra representant de cada escola, amb les quals es recull informació i es dona resposta en relació amb els objectius plantejats a l'inici de l'estudi.

Paraules clau:

escola rural; ZER (Zona d'Escoles Rurals); ZER de La Vall del Ter; atenció a la diversitat; necessitats específiques

Abstract (key words)

From the interest generated by the education in rural areas, comes the aim of this research to deeply know and understand how Zer de la Vall del Ter works in general, as well as each of its respective schools situated in four different villages in the area of El Ripollès. So, the current situation of the diversity outreach in these schools is analyzed by identifying and examining its needs and limitations. The research is based on some interviews so that some data can be collected. Some questions were posed to a representative teacher in each school, and through them some information is collected and some answers are provided related to the objectives set at the beginning of this work.

Key words:

rural school, ZER (rural school area); ZER de la Vall del Ter; diversity outreach; specific needs.

1. Introducció

Actualment, els pobles situats en Zones Rurals de Catalunya pateixen el risc de desaparèixer a causa del despoblament. La Redacció de Notícies del 3/24 (2022) afirma que *«uns 200 municipis dels 947 que hi ha estan en risc de desaparèixer»*. Aquest 21,12% es deu a diversos factors que pateixen els habitants de les zones rurals com l'elevat preu de l'habitatge, les dificultats en les comunicacions, la falta de serveis, la falta de relleu a la pagesia i l'abandonament del camp. També se suma el fet que, la majoria de joves que creixen en pobles de Catalunya, marxen a estudiar a ciutats que disposen d'Universitats per l'obtenció d'un Grau Universitari. Les comarques on més població s'ha perdut en zones rurals és a l'interior de les comarques tarragonines, lleidatanes i al Pirineu. En números vermells es troben les comarques de les Garrigues, el Priorat, la Terra Alta i el Ripollès, on dins d'aquestes es troben nuclis petits que sofreixen l'envelliment i aïllament de la població.

Al créixer i residir a la vila de Ripoll, situada a la comarca del Ripollès, he pogut tenir a prop i conèixer des de petita aquesta situació que afecta la despoblació, ja que les grans ciutats sempre han sigut les protagonistes disposant de més recursos i serveis. Segons l'ACORD GOV/120/2017, d'1 d'agost de 2017, l'evolució demogràfica des del segle XIX mostra una pèrdua contínua de pes demogràfic i econòmic de les comarques interiors en benefici de l'entorn de Barcelona i el litoral. En marxar de Ripoll per anar a estudiar a Barcelona un Grau Universitari, he pogut viure i veure de prop el despoblament que es genera una vegada els joves finalitzen els estudis obligatoris. Els pobles de la comarca del Ripollès cada vegada envelleixen més degut a la despoblació de gent jove que emigren a ciutats més grans per donar resposta i solució a més necessitats acadèmiques i laborals. Aquest problema afecta en gran manera als pobles més petits situats al nord de la comarca on cada vegada hi ha més defuncions i menys naixements.

La despoblació rural està estretament relacionada amb les Zones Escolars Rurals. A mesura que les comunitats rurals es despoblen, les escoles locals també es poden veure afectades. La disminució de la població pot afectar negativament les necessitats educatives a les zones rurals, ja que menys famílies tenen fills en edat escolar. Això podria donar lloc a menys educació en aquestes zones i les escoles rurals poden haver

de tancar o fusionar-se amb altres centres educatius més grans. A més, la disminució de la població rural pot provocar que les escoles rurals no tinguin la infraestructura i els recursos per romandre obertes a causa de la menor inversió i el suport dels governs i comunitats locals. Això pot limitar les oportunitats educatives dels nens que viuen en aquestes zones i pot provocar un cercle viciós de despoblació i manca d'oportunitats educatives a les zones rurals.

Amb aquest treball es pretén entendre el funcionament d'una Zona d'Escoles Rurals, concretament el de la ZER de la Vall del Ter formada per quatre municipis molt petits amb una escola rural en cadascun d'ells: Llanars (*Escola Les Moreres*), Ogassa (*Escola L'Esquirol*), Sant Pau de Segúries (*Escola Els Pinets*) i Vilallonga de Ter (*Escola La Daina*).

Municipi	Població (2022)
Llanars	533
Ogassa	222
Sant Pau de Segúries	732
Vilallonga de Ter	410

Font: Taula d'elaboració pròpia a partir de dades d'Idescat

A través d'entrevistes a professionals de l'Educació que treballen en aquests centres, es busca entendre com funcionen aquestes escoles tant individualment com col·lectivament i, concretament, centrar l'atenció en quantes i quines necessitats específiques presenta l'alumnat d'aquestes escoles i, tanmateix, com es tracta aquesta diversitat en la ZER de la Vall del Ter.

Segons el Secretariat d'Escola Rural de Catalunya (2004), l'escola rural: «*És una escola arrelada al territori, que dona vida al municipi, que n'és el pal de paller i/o dinamitzadora d'una part de la vida que el poble genera, aglutina activitats, persones, i és motiu de trobada i aprenentatge*». D'aquesta manera, busco donar a conèixer l'escola rural i la seva respectiva metodologia, ja que no tothom pot viure aquest tipus d'experiència educativa on el treball cooperatiu és el gran protagonista.

2. Objectius de recerca

A partir de les motivacions esmentades a l'apartat anterior i la recerca acurada realitzada en qüestió a l'atenció a la diversitat enfocada a la ZER de la Vall del Ter, em plantejo l'**objectiu general** següent:

Analitzar la situació actual de l'Atenció a la Diversitat dins les escoles pertanyents a la ZER de la Vall del Ter, identificant les necessitats i les limitacions que es presenten.

D'aquest objectiu general es desprenen els **objectius específics** següents:

1. Entendre i conèixer el funcionament general de la ZER de la Vall del Ter i les seves respectives escoles.
2. Descriure estratègies i pràctiques docents implementades a les escoles rurals de la Vall del Ter per donar cabuda a la diversitat de l'alumnat.
3. Identificar les mesures i estratègies emprades pel professorat per augmentar l'atenció a la diversitat a les escoles rurals de la Vall del Ter, tenint en compte les necessitats i limitacions identificades.

3. Marc teòric de referència

A continuació es presenten els diversos apartats relacionats amb la meua investigació sobre l'Atenció a la Diversitat en la Zona Rural de la Vall del Ter.

3.1. Escola inclusiva

Segons el DECRET 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu:

L'atenció educativa a l'alumnat comprèn el conjunt de mesures i suports destinats a tots els alumnes, amb la finalitat d'afavorir el seu desenvolupament personal i social i perquè avancin en l'assoliment de les competències de cada etapa educativa i la transició a la vida adulta.

El Departament d'Ensenyament (2015) afirma que l'escola inclusiva és aquella que acull i atén a tots i cada un dels alumnes, independentment de les seves capacitats, orígens o circumstàncies per tal que puguin ser participants d'una educació de qualitat posant especial atenció a les seves característiques i necessitats. La diversitat de

l'alumnat, doncs, és un luxe que enriqueix la societat en la qual vivim. És fonamental que els sistemes educatius vetllin per aconseguir la igualtat d'oportunitats per a tothom i excloguin les barreres que no deixen que algunes persones accedeixin a una educació de qualitat.

Segons el Departament d'Ensenyament (2015), ja als anys vuitanta l'educació es va entendre com la raó que feia possible la superació de les condicions individuals, socials, econòmiques i culturals per superar les desigualtats i aprofundir en els mèrits dels alumnes. Així doncs, es va crear la necessitat de superar l'enorme dèficit educatiu i establir un sistema educatiu normalitzat centrat en la qualitat de l'educació i superació de les desigualtats socials dins d'aquest.

El Departament d'Ensenyament, doncs, té l'obligació i el repte d'oferir una educació de qualitat a tots els ciutadans de Catalunya i promoure que l'alumnat pugui aprendre i conèixer en entorns que desenvolupin al màxim els seus talents i les intel·ligències múltiples. Maximitzar el desenvolupament com a condició per poder exercir la llibertat personal permetent que les persones utilitzin les seves capacitats per forjar un projecte de vida únic (*Ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, 2012-2018*). Actualment, a Catalunya, hi ha una sèrie de normatives, orientacions i plans que regulen i defensen l'educació i escola inclusiva¹.

Per identificar les necessitats d'aprenentatge de cada alumne i poder-los proporcionar el suport adequat compten amb els objectius de les competències bàsiques. A partir d'aquests objectius es pot atendre i avaluar a cada alumne segons el seu nivell competencial. Cal crear activitats i processos d'aprenentatge d'acord amb aquestes competències que facilitin un aprenentatge significatiu i personalitzat als alumnes. Aquest sistema competencial facilita la inclusió. Tenint-lo en compte, el professorat utilitza i crea metodologies i estratègies afavoridores de la participació i l'aprenentatge de l'alumnat.

En segon lloc, és molt important que cada alumne conegui els seus objectius d'aprenentatge, que amb aquestes competències bàsiques es planifiquin de manera molt

¹ Consultar Annex 1.

personalitzada. És essencial que cada alumne sàpiga què se li demana, on pot arribar i què pot aconseguir.

En tercer lloc, el Projecte Educatiu de Centre (PEC) és una eina bàsica i important per facilitar la inclusió. Cada centre és únic i singular, amb unes característiques socials i culturals diferents. i això ha de quedar reflectit en aquest. Així doncs, tenir professorat preparat o especialitzat en algunes necessitats educatives especials és essencial per l'organització i el desplegament de l'escola inclusiva.

Perquè una escola sigui inclusiva cal que es desenvolupin pràctiques pedagògiques que donin importància a les diferències individuals de cada infant i adaptin l'ensenyament a les seves respectives necessitats. Segons els Referents d'Atenció Educativa Inclusiva de Catalunya (2020), cal crear i dissenyar materials didàctics adaptats i entorns d'aprenentatge flexibles per fomentar la participació activa de tots i cada un dels alumnes són algunes de les pràctiques necessàries per aconseguir la inclusió dins l'escola. També, és rellevant la col·laboració entre professionals i la implicació de les famílies en el procés educatiu cooperant activament en la presa de decisions que afecten els seus fills.

Per assolir aquest objectiu, l'escola inclusiva requereix polítiques educatives i de pràctiques pedagògiques que fomentin la diversitat i que s'adaptin als ritmes i les necessitats de l'alumnat, tal com afirma el Departament d'Ensenyament l'any 2020. Això implica la implementació de metodologies actives i participatives que fomentin l'aprenentatge cooperatiu i la resolució de problemes, així com l'ús de recursos didàctics adaptats i la flexibilitat en la gestió del temps i l'espai escolar.

Perquè això es compleixi, s'implementen una sèrie de mesures i suports per donar resposta a les necessitats d'aquest alumnat. Les mesures per a l'atenció educativa són accions i actuacions organitzades pels centres destinades a facilitar l'accés a l'aprenentatge i la participació per a aconseguir un progrés per part de tots els alumnes, prevenir dificultats d'aprenentatge i afirmar un millor ajustament entre les capacitats dels alumnes i el context educatiu. Els suports, en canvi, són els recursos personals, metodològics, materials, tecnològics que cada centre utilitza per tal d'aconseguir que les mesures planificades siguin efectives. Totes aquestes mesures i suports s'estableixen en

el projecte educatiu de centre (PEC), en les normes d'organització i funcionament de centre (NOFC) i han de quedar concretades en les programacions de l'aula. Podem trobar tres tipus de mesures i suports: universals, addicionals i intensius.

Les mesures i suports universals són aquelles actuacions que permeten flexibilitzar el context d'aprenentatge, proporcionen estratègies i garanteixen l'aprenentatge significatiu de tot l'alumnat adreçant-se a tots els alumnes creant contextos educatius inclusius. El document creat pels Referents d'Atenció Educativa Inclusiva l'any 2020, mencionat anteriorment, mostra diversos exemples sobre mesures universals, algunes de les quals serien les següents: *«personalització d'aprenentatges, organització flexible del centre, avaluació formativa i formadora i processos d'acció tutorial i orientació»*.

Les mesures i suports addicionals són accions educatives que ajusten la resposta pedagògica de manera flexible i temporal, focalitzant la intervenció educativa en aspectes del procés d'aprenentatge que comprometen l'avenç personal i escolar. Cerquen la màxima participació en les accions educatives del centre i aula i s'han de vincular als universals. Aquestes s'estableixen en el PEC, en les programacions d'aula, en l'històric acadèmic i en el pla de suport individualitzat (PI) de l'alumne. Es planifiquen per alumnes que tenen dificultats d'aprenentatge i/o amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE). Es determinen per la detecció de necessitats dels alumnes per part del tutor, la família i l'equip docent posant-ho en comú amb l'equip d'assessorament i orientació psicopedagògic (EAP) per tal de fer una avaluació psicopedagògica. El document creat pels Referents d'Atenció Educativa Inclusiva l'any 2020, mencionat anteriorment, mostra diversos exemples sobre mesures addicionals, algunes de les quals serien les següents: *«les mesures d'acció tutorial específiques, el suport del MEE, suport escolar personalitzat, programes intensius de millora, suport lingüístic i social, aules d'acollida o bé programes de diversificació curricular»*.

Les mesures i suports intensius són accions educatives extraordinàries adaptades a la singularitat dels alumnes amb necessitats educatives especials, que permeten ajustar la resposta educativa de forma transversal, amb una freqüència regular i sense límit temporal. Aquestes han de facilitar estratègies d'atenció als alumnes sumades a les mesures universals i addicionals del centre. El document creat pels Referents d'Atenció Educativa Inclusiva l'any 2020 mencionat anteriorment, afirma que aquestes mesures

intensives es determinen per un informe de l'EAP de reconeixement de necessitats específiques de suport educatiu per a alumnes amb: *necessitats educatives especials (NEE)*, *situacions socioeconòmiques i socioculturals desfavorides*, *risc d'abandonament escolar prematur*, *altes capacitats*, etc. Aquestes també s'estableixen en el PEC, en les programacions d'aula, en l'historial acadèmic i en el pla de suport individualitzat (PI) de l'alumne i són aplicades d'acord amb els professionals d'atenció educativa del centre.

En conclusió, l'escola inclusiva és un concepte que va sorgir com a resposta a la segregació educativa i busca garantir que tots els alumnes puguin participar i aprendre en un entorn inclusiu. Tot i els progressos en la seva implantació, encara cal treballar per assegurar una inclusió plena i efectiva.

3.2. Escola rural

3.2.1. Concepte d'escola rural

El concepte d'escola rural el podem definir de maneres molt diferents, però segons el Secretariat d'Escola Rural de Catalunya l'any 2004, l'escola rural és de caràcter públic amb uns trets específics distintius respecte a les escoles ordinàries que la fan ser un model d'escola diferent. Aquests trets són l'atenció individualitzada mitjançant mètodes de treball propers, molta flexibilitat dins una organització general més pautada (flexibilitat d'horaris, de currículum, de materials, de recursos, d'activitats, d'agrupaments, d'espais) i, finalment, una metodologia que fomenta i potencia l'autonomia, la responsabilitat i els hàbits de treball.

L'Escola Rural, l'escola de les tres "P": Petita, de Poble i Pública, és una escola arrelada al territori, que dona vida al municipi, que a vegades n'és el pal de paller i/o dinamitzadora d'una part de la vida que el poble genera, que aglutina activitats, persones, i que és motiu de trobada i aprenentatge (Secretariat d'Escola Rural de Catalunya, 2004).

Per definir el concepte d'escola rural, cal saber que és una realitat complexa i multidimensional que depèn de molts factors com la ubicació geogràfica, la densitat de població i les seves respectives característiques i les polítiques educatives que es desenvolupen en cada zona.

En general, es considera que les escoles rurals són aquelles que situades en zones rurals, on la densitat de població és baixa i la distància entre nuclis urbans és elevada. Aquest fet prova que tinguin característiques pròpies que les distingeixen de les escoles urbanes, com una major flexibilitat en l'organització dels grups i una elevada relació entre les famílies i l'escola. D'altra banda, les escoles rurals també es diferencien per ser espais clau en el desenvolupament d'aquestes zones rurals, pel fet que són l'única opció educativa per als nens i nenes que viuen en aquestes zones. D'aquesta manera, les escoles rurals són espais essencials de socialització i de transmissió de valors i coneixements propis de la vida rural.

En resum, l'escola rural és una realitat multifacètica que depèn de molts factors i té un paper clau en el desenvolupament social, cultural i educatiu de les respectives zones rurals.

3.2.2. La ZER

Segons el Departament d'Educació (2022), la zona escolar rural (ZER) és una institució escolar de caràcter públic formada per l'agrupació d'escoles rurals d'educació infantil i primària, generalment d'un entorn proper, que comparteixen el projecte educatiu. També, les escoles rurals que es troben en una mateixa zona geogràfica comparteixen recursos i estratègies per millorar la seva qualitat educativa, tal com afirma Boix (2021).

El document per a l'organització i la gestió dels centres de Zones Escolars Rurals i escoles rurals que no formen part de cap ZER, del Departament d'Educació (2022), afirma que les escoles rurals que formen part d'una ZER solen ser úniques al poble. Poder ser unitàries o cícliques, mantenen la seva identitat jurídica i tenen com a objectiu avançar col·lectivament cap a un ensenyament de qualitat a favor de l'èxit educatiu de l'alumnat.

Les Zones d'Escoles Rurals (ZER) són un concepte que es va desenvolupar a partir de la dècada dels 80 a Catalunya, com a resposta a la necessitat de garantir una educació de qualitat en zones rurals amb poca població i en risc d'abandonament, independentment de la ubicació de l'escola. Així mateix, també busquen promoure la cohesió social i territorial de les zones rurals, i potenciar la preservació de la cultura i la identitat local.

Segons Boix (2021), les ZER es defineixen com a agrupacions de diverses escoles rurals que es troben en una mateixa zona geogràfica, i que comparteixen recursos i estratègies per millorar la seva qualitat educativa.

Les ZER són dissenyades com a model organitzatiu de l'escola rural dirigit a trobar solucions en contextos amplis, concretament en àmbits geogràfics que possibilitin la integració de serveis i recursos i la interacció entre diverses escoles rurals. Soler (2006) afirma que, en el període de 1980-1987 neixen les Zones Rurals Escolars amb l'objectiu de constituir un equip docent comú per aplicar un projecte educatiu compartit adreçat a la comunitat educativa d'un mateix territori, format per un conjunt de pobles més o menys propers.

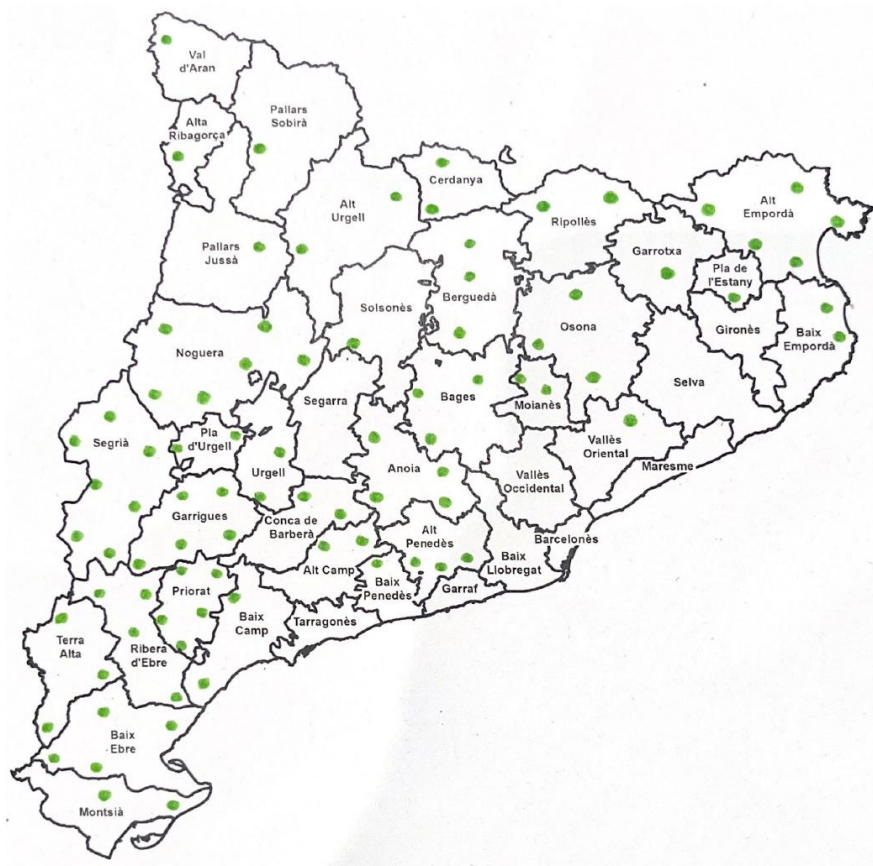

Figura 1. Mapa de Catalunya amb les vuitanta-nou ZER repartides per totes les comarques que formen la Comunitat Autònoma de Catalunya l'any 2022. **Font:** elaboració pròpia.

Segons Boix (2002), les ZER a Catalunya han permès revifar l'escola, el poble, els seus habitants i els mestres. El fet de compartir és clau en aquestes escoles, ja que dins es

poden intercanviar experiències, metodologies, activitats, recursos i problemes és el fonament d'una estructura organitzativa arrelada als àmbits rurals gràcies a tota la comunitat educativa i local: una veritable comunitat d'aprenentatge.

En resum, les Zones d'Escoles Rurals són un concepte clau per garantir una educació de qualitat en zones rurals, promoure la cohesió social i territorial, i preservar la cultura i la identitat local.

3.2.2.1. La ZER de la Vall del Ter

Les escoles rurals de la Vall del Ter del Ripollès tenen una llarga història que es remunta a finals de la segona meitat del segle XX. En aquesta època, es van crear moltes escoles rurals per garantir l'educació als nens i nenes de les zones rurals de Catalunya, ja que la majoria de les escoles estaven ubicades en les ciutats i els pobles més grans.

Aquesta ZER, com es pot observar al seu blog XTEC (2022), està formada per quatre escoles situades a la Vall de Camprodon i repartides en diferents municipis: l'*Escola Les Moreres* de Llanars, l'*Escola l'Esquirol* d'Ogassa, l'*Escola Els Pinets* de Sant Pau de Segúries i, finalment, l'*Escola La Daina* de Vilallonga de Ter. En el mapa següent referent a la comarca del Ripollès, es poden veure els diferents municipis on es troben les escoles que pertanyen a la ZER de la Vall del Ter.

Figura 2. Mapa de la ZER de la Vall del Ter. Font: Elaboració pròpia.

Les escoles rurals van ser essencials per a la formació dels nens i nenes de les zones rurals i van tenir un paper clau en el desenvolupament de la comunitat local. Moltes famílies van enviar els seus fills a aquestes escoles perquè era l'única opció d'educació disponible en les zones i, d'aquesta manera, les escoles rurals van esdevenir un punt de trobada i socialització per als nens i nenes d'aquesta comunitat rural.

Amb el temps, les escoles rurals han evolucionat per adaptar-se als canvis en la societat i a les noves necessitats educatives modernitzant-se i incorporant les noves tecnologies per a l'educació. També han desenvolupat programes d'educació mediambiental i sostenibilitat per sensibilitzar als alumnes sobre la importància de la preservació del medi ambient a causa de l'entorn rural que disposen per aprofundir més en l'aprenentatge.

Així i tot, les escoles rurals pateixen algunes dificultats com la manca de recursos i el descens de la població rural. Algunes de les escoles de la ZER com ara l'*Escola Migjorn* de Molló i l'*Escola Germans Estabanell* de la Colònia Estabanell, s'han vist obligades a tancar a causa de la falta d'alumnes i de finançament. Malgrat tot, altres escoles rurals han desenvolupat algunes estratègies innovadores per assegurar la seva integritat i continuïtat, com la creació de xarxes de cooperació entre escoles.

El model pedagògic de les escoles de la ZER de la Vall del Ter es centra en la cooperació que mostren els alumnes grans cap als més petits, d'aquesta manera, les mestres de les diferents escoles afirmen que això provoca que els alumnes més petits s'espavilin i progressin més ràpidament. Amb això, el mètode de treball que utilitzen és individual i en petit grup.

Segons el Blog de la ZER de la Vall del Ter (2022), uns dels trets específics diferents respecte a les escoles ordinàries que la fan ser un Model d'escola diferent són: l'atenció individualitzada amb mètodes de treball a mida dels nens i nenes; la flexibilitat d'horaris, de materials i d'activitats; i una metodologia que potencia l'autonomia, la responsabilitat i els hàbits de treball.

Cadascuna de les Zones d'Escoles Rurals a Catalunya conté un Projecte Educatiu per a cada centre on es mostren les diverses normes d'organització i funcionament i les

respectives programacions generals anuals, respectant la singularitat de cada escola. El projecte educatiu de la ZER de la Vall del Ter mostra com estan organitzades les aules dins les quatre escoles:

Taula 1. Organització de les aules en cada escola de la ZER de la Vall del Ter	
Escola	Organització
<i>Escola Les Moreres</i>	Dues aules: <ul style="list-style-type: none"> - Una aula d'Educació Infantil - Una aula d'Educació Primària (CI, CM, CS)
<i>Escola L'Esquirol</i>	Dues aules: <ul style="list-style-type: none"> - Una aula d'Educació Infantil. - Una aula d'Educació Primària. (CI, CM, CS)
<i>Escola Els Pinets</i>	Cinc aules: <ul style="list-style-type: none"> - Dues aules d'Educació Infantil. - Tres aules d'Educació Primària. (CI, CM, CS)
<i>Escola La Daina</i>	Dues aules: <ul style="list-style-type: none"> - Una aula que barreja els alumnes d'Educació Infantil amb els de Primer Cicle d'Educació Primària. - Una aula d'Educació Primària. (CM, CS)

El Consell Escolar de la ZER està compost per l'AFA: un president, un cap d'estudis, les direccions de les respectives escoles, dos mestres de la ZER, una secretària, un pare o mare de cada escola i un representant de l'ajuntament de cada poble.

La ZER educa a partir de projectes, de personalització dels aprenentatges, d'inclusió i atenció a la diversitat, de convivència, de racons de joc i de treball, de metodologia globalitzadora i aprofundiment de l'entorn per treballar per projectes. Aquestes actuacions es treballen a partir de reunions de cicles i comissions realitzant una avaluació interna i externa discutint sempre propostes de millora arrel de la resposta de l'alumnat.

En resum, les escoles rurals de la Vall del Ter han estat crucials per a l'educació i el desenvolupament del Ripollès i, tot i que han evolucionat amb el temps, encara s'enfronten a reptes importants per garantir la seva sostenibilitat i continuïtat en el futur.

3.3. L'atenció a la diversitat

Tal com s'ha explicat dins el punt 3.2.2, un dels objectius més importants de l'educació és aconseguir i garantir que tot l'alumnat desenvolupi al màxim les seves capacitats independentment de les seves condicions i característiques personals (XTEC), ja que cada alumne és una realitat singular. D'aquesta manera, es forma un grup heterogeni amb equitat i igualtat d'oportunitats per donar resposta a tots els alumnes a través d'un sistema educatiu inclusiu.

Tots els alumnes s'escolaritzen en centres ordinaris d'acord amb el procés d'admissió i, en concret, els alumnes amb necessitats educatives especials (NEE), requereixen un dictamen d'escolarització de caràcter personal per part de l'EAP (Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica) que orientarà els recursos associats a l'escolarització de l'alumne en concret. Aquesta avaluació psicopedagògica és un procés que comença a partir de les necessitats de suport educatiu d'un alumne i té en compte el seu respectiu funcionament juntament amb el centre, la família i l'alumne en qüestió.

3.3.1. La diversitat a la ZER de la Vall del Ter

En el context de la Zona Rural de la Vall del Ter, l'escola inclusiva esdevé una qüestió fonamental per garantir la igualtat d'oportunitats i la cohesió social en un territori caracteritzat per la seva dispersió geogràfica i la diversitat del seu alumnat. En aquest sentit, l'escola inclusiva a la Vall del Ter es defineix per la seva capacitat de respondre a les necessitats educatives de tots els alumnes, independentment de la seva procedència, la seva llengua, el seu nivell socioeconòmic o les seves capacitats.

Des de l'escola rural es vol donar resposta a la diversitat de les aules tenint en compte l'heterogeneïtat que hi ha a les aules rurals a partir de l'aprenentatge cooperatiu entre els alumnes. Els nens i nenes de les escoles rurals de la ZER de la Vall del Ter, majoritàriament, estan organitzats per cicles, fet que implica que hi hagi molts nivells, capacitats i edats diferents a cada aula. Aquesta és una de les raons per les quals es necessita una metodologia activa que adapti un currículum flexible, innovador i potenciador de l'autonomia.

Com a estratègies i recursos de treball utilitzats en aquesta zona d'escoles rurals trobem: el treball per racons i projectes, l'experimentació i investigació de l'entorn rural, la utilització de les TIC, el treball individualitzat, en parelles, en petit grup i, finalment, el treball cooperatiu. Tots els anomenats es basen en el Disseny Universal de l'Aprenentatge (DUA), model el qual vetlla pel disseny per a tothom creant contextos d'aprenentatge amb múltiples maneres de presentar la informació. D'aquesta manera, s'assegura treballar amb tots i cada un dels alumnes sense cap tipus d'adaptació (Departament d'Ensenyament, 2020).

El fet de tenir pocs alumnes a les aules de la ZER de la Vall del Ter facilita l'atenció individualitzada d'aquests, ja que l'atenció a la diversitat és un concepte clau en l'educació. Es treballen molt les emocions a l'aula i és molt important el treball de col·laboració amb les famílies. El treball cooperatiu és essencial en aquest tipus d'escoles per tal que els alumnes treballin junts per completar una tasca de manera efectiva, compartint idees, recursos i habilitats. A més a més, sempre és present pel fet que els alumnes grans sempre ajuden als petits per inèrcia i, amb això, es treballa la paciència, l'empatia, la tolerància i la capacitat de resoldre conflictes.

Pel que fa als recursos, les quatre escoles de la ZER compten amb el suport dels especialistes i els mestres que van voltant per aquestes, tot i que només hi ha una mestra especialista d'Educació Especial fixa a l'escola *Els Pinets* de Sant Pau de Segúries. Això dificulta molt l'atenció individualitzada en aquest tipus d'alumnes gràcies al fet que, en ser quatre escoles d'una mateixa ZER, a vegades les tracten com si fossin una de sola. L'EAP, doncs, fa el diagnòstic a principis de curs, però al ser una zona allunyada i poc concorreguda no hi ha molta atenció en aquestes escoles i, la majoria d'elles, no acaben tenint un diagnòstic acabat dels alumnes amb necessitats especials.

Taula 2. <i>Diversitat específica de l'alumnat a les diferents escoles de la ZER de la Vall del Ter</i>		
Escola de la ZER	Diversitat específica de l'alumnat	Total
Escola <i>L'Esquirol</i> d'Ogassa	1 TDAH 1 dislèxia	3

	1 altes capacitats	
Escola <i>La Daina</i> de Vilallonga de Ter	1 trastorn del llenguatge no especificat	1
Escola <i>Els Pinets</i> de Sant Pau de Segúries	1 TEA 1 TDAH 1 dislèxia	3
Escola <i>Les Moreres</i> de Llanars	3 trastorns del llenguatge 2 TEA 1 dislèxia	6
		13

Per tal de donar resposta a aquestes necessitats específiques de l'alumnat, s'intenta que el nen tingui moments sense distraccions ni interrupcions dins l'aula i si cal a fora. És important adaptar-se a les seves necessitats i trobar una manera de comunicar-se que funcioni correctament.

4. Metodologia

Per tal d'obtenir informació i fer una bona investigació sobre l'Atenció a la Diversitat dins la ZER de la Vall del Ter, he optat per a realitzar entrevistes a docents implicats als quatre centres pertanyents per tenir resultats concrets. Les escoles en qüestió són l'Escola *Les Moreres* (Llanars), l'Escola *L'Esquirol* (Ogassa), l'Escola *Els Pinets* (Sant Pau de Segúries) i, per acabar, l'Escola *La Daina* (Vilallonga de Ter).

L'objectiu principal de la investigació ha estat analitzar la situació actual de l'Atenció a la Diversitat dins les escoles pertanyents a la ZER de la Vall del Ter, identificant les necessitats i les limitacions que es presenten, juntament amb entendre el funcionament general d'aquesta ZER en concret i les seves respectives escoles. Com a objectius específics després d'aquest objectiu general hi trobem: descriure estratègies i pràctiques docents implementades a les escoles rurals de la Vall del Ter per donar cabuda a la diversitat de l'alumnat i, finalment, identificar les mesures i estratègies emprades pel professorat per augmentar l'atenció a la diversitat a les respectives escoles rurals tenint en compte les necessitats i limitacions identificades.

Per dur a terme la recerca i poder assolir els objectius, s'ha utilitzat la metodologia qualitativa basada en quatre entrevistes estructurades. He pogut entrevistar a una mestra i exdirectora de la ZER de la Vall del Ter, l'actual directora i mestre d'aula, i dues mestres d'aula i directores de les diferents escoles.

A continuació es proporcionen un seguit de taules on es poden consultar els objectius juntament amb les diferents categories i les catorze preguntes realitzades als docents. Les preguntes de la categoria de funcionament són qüestionades només a l'actual directora de la ZER i mestra de l'Escola *La Daina* de Vilallonga de Ter i a l'exdirectora de la ZER i actual mestra de l'Escola *L'Esquirol* d'Ogassa.

Taula 3. Objectius, categories i preguntes per a les entrevistes

Objectius	Categories	Preguntes
Analitzar la situació actual de l'Atenció a la Diversitat dins les escoles pertanyents a la ZER de la Vall del Ter, identificant les necessitats i les limitacions que es presenten.	Metodologia	<i>Quina metodologia utilitzeu per treballar amb els vostres alumnes?</i> <i>Quines mesures apliqueu (universals, addicionals, intensives)?</i> <i>Creieu que el treball cooperatiu ajuda a aquests alumnes a aprendre i treballar millor?</i>
	Inclusivitat	<i>Com es tracta l'atenció a la diversitat en aquestes escoles? Teniu facilitat per atendre a totes les necessitats dels vostres alumnes?</i> <i>Quines dificultats destacaríeu?</i>
	Diversitat específica	<i>Quina és la diversitat específica de l'alumnat que teniu (nombre d'alumnes)?</i> <i>Quin percentatge d'alumnes amb necessitats especials teniu en els últims 5 anys?</i>
Entendre i conèixer el funcionament general de la ZER de la Vall del Ter i les seves respectives escoles.	Funcionament	<i>Quines escoles formen part de la ZER de la Vall del Ter?</i> <i>Hi ha algun tipus de coordinació conjunta? És a dir, la programació escolar és la mateixa en totes elles? Es fan les mateixes activitats?</i>

Identificar les mesures i estratègies emprades pel professorat per augmentar l'atenció a la diversitat a les escoles rurals de la Vall del Ter, tenint en compte les necessitats i limitacions identificades.	Entorn rural	<i>S'aprofita l'entorn rural i natural amb freqüència per fer activitats lectives? Què us ofereix el territori?</i>
	Organització	<i>Quants alumnes teniu en aquesta escola? Com organitzeu els grups d'alumnes?</i>
	Experiència	<i>Segons la vostra trajectòria i experiència en aquest tipus d'escoles, caldria algun canvi o millora per poder realitzar més bé la vostra feina?</i> <i>Quines actuacions concretes us han donat més resultat per atendre aquests nens amb trastorns d'aprenentatge?</i>
Descriure estratègies i pràctiques docents implementades a les escoles rurals de la Vall del Ter per donar cabuda a la diversitat de l'alumnat.	Atenció individualitzada	<i>Com es realitza l'atenció individualitzada d'aquest tipus d'alumnes? Teniu algun Pla Individualitzat?</i>
	Recursos	<i>Teniu recursos suficients per part de l'administració (Departament d'Educació) a l'hora d'atendre aquest tipus d'alumnat? Us proporcionen alguna formació o vosaltres mateixes us busqueu els recursos?</i>

4.1. Tècniques de recollida d'informació i anàlisi de les dades

A través de les entrevistes realitzades a les docents de les quatre escoles, he pogut obtenir informació i conclusions sobre el funcionament de la ZER i els seus respectius centres i, sobretot, sobre la diversitat específica de l'alumnat i com es tracta dins aquestes escoles en concret.

A continuació, es presenten els diferents resultats assolits a través de les entrevistes dutes a terme a les diverses docents en referència a les escoles de la ZER de la Vall del Ter. Per detallar els diferents resultats de les entrevistes s'utilitza una taula on, a partir de les categories, es podran observar les respostes de les mestres de les respectives escoles en qüestió.

En primer lloc, a la taula següent es poden distingir els resultats i respostes a les preguntes relacionades amb la categoria relativa al funcionament de la ZER de la Vall del Ter respostes per l'actual directora i l'exdirectora de la mateixa ZER.

<i>Taula 4. Resultats de les entrevistes a l'actual i anterior equip directiu sobre el funcionament de la ZER de la Vall del Ter</i>		
Categoria	Escola <i>L'Esquirol</i> d'Ogassa	Escola <i>La Daina</i> de Vilallonga de Ter
Funcionament	Afirma que la ZER de la Vall del Ter està formada per quatre escoles i 116 alumnes en total: l' <i>Escola Les Moreres</i> de Llanars amb 32 alumnes, l' <i>Escola l'Esquirol</i> d'Ogassa amb 14 alumnes, l' <i>Escola Els Pinets</i> de Sant Pau de Segúries amb 53 alumnes i,	Comenta el mateix que la seva companya pel que fa a l'organització de les quatre escoles. Tot i això, afegeix que, a l'escola de Sant Pau de Segúries, són més mestres a causa de la ràtio més àmplia i, el 90% de les classes, són dues mestres a l'aula o això els permet fer desdoblaments.

	<p>finalment, l'<i>Escola La Daina</i> de Vilallonga de Ter amb 17 alumnes.</p> <p>L'escola de Vilallonga de Ter està creixent i la majoria d'alumnes són de nacionalitat romanesa. El mateix passa amb l'escola de Llanars perquè hi ha moltes famílies Sud-Americanes i són els que han anat mantenint l'escola oberta juntament amb els autòctons. També defensa que a l'escola d'Ogassa es troben en un moment crític, ja que no hi ha gent que vagi a viure al poble i, per tant, no hi ha naixements.</p> <p>Pel que fa a la coordinació, l'exdirectora de la ZER defensa que cada escola treballa segons el nombre d'alumnes i capacitats, però la majoria d'elles treballen cíclicament. Ara es coordinen les escoles per comissions (sortides i festes, escola verda, digital) un dia a la setmana i un altre que es fa cicle.</p>	<p>L'actual directora de la ZER també afirma que es coordinen amb un consell de direcció (direccions de les quatre escoles més l'equip directiu de la ZER), coordinació per cicles (Infantil i Primària) quinzenalment i, finalment, per comissions setmanalment. Hi ha una programació conjunta de tota la ZER que es preparen els cicles, però les activitats varien en funció de l'escola.</p> <p>En general, però, les programacions estan consensuades dins la coordinació per cicles i tots han de fer el mateix, com per exemple: el Pla Lector, les colònies, alguns dies d'esquí, sortides de ZER i tot el que els ofereix Serveis Educatius.</p>
--	---	--

En segon lloc, a la taula següent, es poden observar els resultats a les preguntes corresponents a les categories referents a les preguntes de caire més inclusiu i metodològic en relació a les quatre escoles.

Taula 5. Resultats de les entrevistes a les mestres de dues de les escoles de la ZER de la Vall del Ter

Categoria	Escola L'Esquirol d'Ogassa	Escola Les Moreres de Llanars
Metodologia	Fem servir <i>Innovamat</i> a l'àrea de matemàtiques, però els de 3r i 4t mai les fan amb els altres dos cicles. A llengua catalana i medi es treballa per projectes individuals o en petit grup amb una durada determinada. Moltes activitats es realitzen juntament, així doncs, afirma que s'aprèn molt amb el treball cooperatiu entre els alumnes de l'escola perquè es treballa la paciència, l'empatia i la resolució de conflictes. S'utilitzen mesures universals i addicionals (fer suport, reforç, baixar o pujar el nivell, etc.).	Es presenta una activitat comuna pel grup i llavors es fan dos o tres nivells. S'adapta al nivell dels alumnes regulant el grau de complexitat i emprant sempre mesures universals. A l'àrea de matemàtiques es treballa amb <i>Innovamat</i> i amb projectes a l'hora de medi. Afirma que no tot és treball cooperatiu i que els alumnes han d'aprendre a treballar individualment.
Inclusivitat	El fet de tenir pocs alumnes facilita molt l'atenció individualitzada. Tot el que fa referència a la formació dels docents es fa en horaris poc adequats.	Falta molta orientació psicopedagògica perquè l'EAP no compleix amb les visites mensuals i això provoca dificultats a l'hora d'actuar amb els alumnes amb necessitats especials.
Diversitat específica	Un alumne amb TDAH, un amb dislèxia i un altre diagnòstic probable d'altres capacitats.	Dos alumnes amb TEA, un amb dislèxia i, finalment, dos més amb trastorn del llenguatge.

	Amb els últims cinc anys hi ha hagut un TDAH, dues dislèxies, una educació especial i el diagnòstic probable d'altres capacitats. En total 5 alumnes amb necessitats especials.	Hi ha hagut tres dislèxies més els actuals alumnes amb necessitats especials durant els últims cinc anys: en total 8 alumnes.
Entorn rural	S'aprofita l'hort, les mines, la neu, la piscina, les sortides de les quatre escoles, treballar amb la llibreta de les estacions, etc. Val la pena tenir un entorn natural vora el centre.	S'aprofita a l'hora de projectes, però en funció del tema que es treballa. El territori també ofereix l'hort, la piscina municipal, les esquíades, les sortides comarcals, etc.
Organització	Són 14 nens agrupats en dues classes, els grans i els petits: 7 nens de Cicle Superior en una aula; 1 d'Infantil, 1 de Cicle Inicial i 5 de Cicle Mitjà en una altra aula. Amb aquesta divisió es treballen les assignatures de Llengua Catalana, Llengua Castellana i Projectes.	Són 32 alumnes organitzats en tres grups: un d'Infantil (I3, I4, I5); un grup de 1r, 2n i 3r; i, finalment, un grup de 4rt, 5è i 6è. Hi ha 3 tutores més els mestres itinerants.
Experiència	El fet d'estar junts alumnes de diferents edats ajuda perquè s'ajuden molt entre ells. Com a millora caldria augmentar les visites de l'EAP al centre.	Els treballs cooperatius costen molt amb els nens diagnosticats de TEA o pautar molt les feines en els alumnes amb trastorns d'aprenentatge. Destaquen la falta de la persona de l'EAP, ja que no hi ha una

		continuïtat i necessiten suport d'educació especial.
Atenció individualitzada	Al ser pocs alumnes es garanteix l'atenció individualitzada. Cal que tinguin moments sense distraccions ni interrupcions dins l'aula i fora també. Els dos alumnes diagnosticats disposen de Plans Individualitzats.	Hi ha dos plans individualitzats pels alumnes TEA. Es recorda constantment el que s'ha de fer, hi ha un acompanyament més gran, es fan adaptacions concretes, però s'utilitzen mesures universals per a tots.
Recursos	No hi ha suficients recursos econòmics ni humans: no hi ha especialista d'Educació Especial. També no hi ha prou visites de l'EAP al centre pels diagnòstics dels alumnes.	Es proporcionen formacions, però hi ha una saturació notable. Falta la figura de l'EAP més constant.

Taula 6. Resultats de les entrevistes a les mestres de les altres dues escoles de la ZER de la Vall del Ter

Categoria	<i>Escola Els Pinets de Sant Pau de Segúries</i>	<i>Escola La Daina de Vilallonga de Ter</i>
Metodologia	Depenent del cicle es treballa d'una manera o una altra. Conjuntament, es fan els projectes, treball per internivell i intercicle. A matemàtiques es té en compte cada nivell i a medi treballen conjuntament. Utilitzen mesures universals en mesura del possible.	Es treballa amb <i>Innovamat</i> , projectes, ambients, racons, apadrinament lector i Pla de Treball. Les mesures universals són les més usades (suports visuals, eines). Com a addicionals es destaca un Pla Individualitzat d'un alumne en concret.

Inclusivitat	Sempre es fan servir mesures universals per ajudar a tot l'alumnat, però manca el suport d'una figura d'atenció a la diversitat a l'escola.	En tenir alumnes amb nacionalitat romanesa es tracta molt la diversitat en aquest aspecte. No hi ha mestres d'Educació Especial, ja que el Departament d'Educació els va suprimir.
Diversitat específica	<p>Un alumne a Cicle Inicial amb diagnòstic TEA i dos alumnes a Cicle Mitjà amb diagnòstic de TDAH i dislèxia.</p> <p>En els últims cinc anys hi ha els tres alumnes actuals més un trastorn del llenguatge i un altre amb mobilitat reduïda. Així doncs, 5 alumnes en total.</p>	<p>Un alumne a Cicle Superior amb un trastorn del llenguatge no especificat.</p> <p>Havien tingut un alumne amb altes capacitats, una dislèxia i l'actual trastorn del llenguatge. En total, aquesta escola ha tingut 3 alumnes amb necessitats especial en els últims cinc anys.</p>
Entorn rural	S'aprofita en moments donats, no sempre, a l'hora de projectes i s'intenta exprémer al màxim l'entorn del poble tal com la muntanya o el riu.	S'aprofita l'entorn rural en mesura de les programacions. A Cicle Inicial disposen de la llibreta de les estacions (sortides setmanals) i a partir de Cicle Mitjà es treballa per projectes.
Organització	Hi ha 53 alumnes i s'organitzen per cicles.	En aquesta escola hi ha 17 alumnes i s'organitzen en dues aules: aula de petits (Infantil) i aula de grans (Cicle Inicial, Cicle Mitjà i Cicle Superior). Disposen de dues mestres fixes, una per cada aula.

Experiència	Les accions concretes que més ajuden són el desdoblament amb alumnes amb necessitats específiques, la docència compartida quan es pot i, finalment, sortir de l'aula per treballar la lectura en cas de l'alumne amb dislèxia. Es necessiten i reclamen més recursos, més mestres i més ganes.	L'actuació concreta que més ha donat resultat és fer reunions com a equip directiu (CAD) per tal de compartir opinions i fer un banc de recursos. Com a millora es demanaria treure formacions inútils perquè hi ha un excés i es reclama més atenció per part de l'EAP i més hores de vetlladors.
Atenció individualitzada	Els dos alumnes amb necessitats especials disposen d'un PI.	Només hi ha un PI a l'escola per un trastorn de llenguatge no especificat. Se li adapta i es prepara el material i es baixa el nivell de dificultat. A principi de curs es parla amb ell i se li ensenya el material que s'utilitzarà perquè ell pugui triar el nivell que cregui.
Recursos	Ens falta el suport d'un vetllador/a i figura de l'EAP constant.	Falta més ajuda per part de l'EAP i més hores de vetlladors. Als claustres es posen en comú les formacions per tenir tots diversos recursos.

5. Presentació dels resultats i discussió

A partir de l'anàlisi dels resultats obtinguts a partir de les quatre entrevistes realitzades a les respectives docents de les escoles de la ZER de la Vall del Ter, es presentaran els resultats referents a les categories establertes a l'anàlisi de dades. Es començarà parlant del funcionament de les escoles i, a continuació, se centrarà l'atenció individual en cada escola posant especial èmfasi en l'atenció a la diversitat en cada un dels centres.

En primer lloc, em centraré en la categoria de **funcionament**, on es pretén entendre com funciona concretament la ZER de la Vall del Ter. Es pot observar que ambdues mestres relacionades amb l'equip directiu coincideixen amb l'organització de les quatre escoles pel que fa a nombre d'alumnes, el treball per cicles en algunes escoles, les reunions coordinades per diverses comissions i per cicles setmanalment. Les dues referents també coincideixen en el fet que tots els centres de la Zona d'Escoles Rurals acompleixen activitats conjuntes i que, al cap i a la fi, les programacions estan consensuades en les reunions esmentades anteriorment.

En segon lloc, centrant l'atenció en l'**organització** dels centres, tres d'ells agrupen els alumnes cíclicament (Infantil, CI, CM i CS); en canvi, l'escola *L'Esquirol* agrupa als alumnes en grans (Cicle Superior) i petits (Infantil, CI, CM i CS); i el mateix passa a l'escola *Les Moreres*, tot i que en aquesta s'organitzen en tres grups (un d'Infantil, un de 1r, 2n i 3r i l'altre de 4t, 5è i 6è). En les quatre escoles són una tutora per aula més els mestres itinerants que van rotant per aquestes.

En tercer lloc, pel que fa a la **metodologia**, s'observen algunes semblances en totes les escoles tal com: el treball per projectes en l'àmbit de coneixement del medi, *Innovamat* en l'àmbit de matemàtiques, la utilització de mesures universals per a tots els alumnes i el treball cooperatiu. Pel que fa a les diferències, com a mètodes de treball, l'escola *La Daina* afegeix l'apadrinament lector i el Pla de Treball; també utilitzen mesures addicionals juntament amb l'escola *Les Moreres* en alguns dels casos i, finalment, aquesta última escola defensa que els alumnes, a part de treballar cooperativament, han d'aprendre a treballar també de manera individual.

En la categoria ***inclusivitat***, les quatre escoles coincideixen en l'afavoriment de l'atenció individualitzada el fet de tenir pocs alumnes a l'aula i, pel que fa a les formacions, les defineixen com a excessives i inútils. L'escola *La Daina* reclama la necessitat d'un referent d'Educació Especial i, en relació amb aquest fet, l'escola *Les Moreres* afirma que falta molta orientació psicopedagògica per part de l'EAP.

Referent a la ***diversitat específica*** de l'alumnat, dels 116 nens i nenes de les quatre escoles, tretze d'ells presenten necessitats educatives especials, és a dir, un 11,2% del total. De catorze alumnes de l'escola *L'Esquirol*, tres d'ells presenten NESE (21,42% del total de l'escola); de disset alumnes de *La Daina*, un d'ells presenta NESE (5,88% del total de l'escola); de cinquanta-tres alumnes d'*Els Pinets*, tres alumnes presenten NESE (5,66% del total de l'escola); i, en últim lloc, de trenta-dos alumnes de *Les Moreres*, sis d'ells presenten NESE (18,75% del total de l'escola). El diagnòstic específic correspon a dos alumnes amb TDAH, tres dislèxies, un alumne d'altas capacitats, tres TEA i, finalment, quatre trastorns del desenvolupament del llenguatge. Com podem observar, aquest últim esmentat és el més freqüent en aquestes escoles.

L'***atenció individualitzada*** en aquestes escoles s'assegura quasi al cent per cent degut als pocs alumnes que les constitueixen. Les quatre escoles utilitzen mesures universals per a tot l'alumnat, es realitzen adaptacions pels alumnes amb NESE com per exemple els Plans Individualitzats, es produeixen acompanyaments més grans, es fan adaptacions de materials amb més pautes o es gradua el nivell de les activitats.

L'aprofitament de l'***entorn rural*** és preuat per totes i cada una de les escoles, afirmant que pel que més s'usa és a l'hora de dur a terme projectes en l'àmbit de coneixement del medi, l'hort de cada centre, les esquiades, la llibreta de les estacions, o bé les sortides en l'àmbit de ZER. L'escola *Els Pinets* comenta que s'intenta exprémer al màxim l'entorn rural tot i que no s'aprofita sempre i *La Daina* afegeix que es fa servir en mesura de les programacions establertes.

Les docents citen, a través de la seva ***experiència***, diverses accions concretes que els ha donat més resultat. L'escola *L'Esquirol* explica que el fet d'estar junts alumnes de diverses edats ajuda molt potenciant el treball cooperatiu; *Les Moreres* afirma que pautar molt les feines als alumnes NESE els ajuda molt positivament; *Els Pinets* defensa

que el desdoblament, la docència compartida i el fet de sortir de l'aula és el que més els ha funcionat; per acabar, *La Daina* diu que les reunions de CAD per compartir recursos i opinions és el millor. Per tant, cada una de les escoles, a través de cada experiència personal, tenen opinions diferents de l'hora de definir les mateixes accions concretes més funcionals. Les quatre escoles, però, coincideixen en la reclamació de més atenció per part de l'EAP.

En últim lloc, pel que fa als *recursos*, totes i cada una de les escoles necessiten i reclamen el suport d'un vetllador/a i ajuda de la figura de l'EAP molt més constant. Coincideixen que no tenen prou recursos econòmics ni humans i això dificulta molt a l'hora de portar a terme un diagnòstic pels alumnes amb NESE. Els quatre centres també expliquen que, per part del Departament d'Educació, es proporcionen formacions que no els serveixen i hi ha una saturació notable.

6. Conclusions

A partir de l'apartat anterior que ha permès obtenir dades sobre la investigació plantejada, valoraré, en primer lloc, l'assoliment de l'objectiu general i, a continuació, es valorarà també el grau d'assoliment en cada un dels tres objectius específics, després de l'objectiu general, en el mateix ordre de presentació inicial. Els diversos graus d'assoliment es classificaran en **total**, **parcial** i/o **deficient**.

En primer lloc, es valora el grau d'assoliment de l'objectiu general proposat: *analitzar la situació actual de l'Atenció a la Diversitat dins les escoles pertanyents a la ZER de la Vall del Ter, identificant les necessitats i les limitacions que es presenten*. El grau d'assoliment d'aquest objectiu ha sigut **total**, ja que totes i cada una de les escoles entrevistades han transmès les seves preocupacions i necessitats, fet que m'ha pogut permetre analitzar a fons la respectiva situació actual en què es troba la ZER de la Vall del Ter.

En segon lloc, es pretén analitzar el grau d'assoliment del primer objectiu específic després del general: *entendre i conèixer el funcionament general de la ZER de la Vall del Ter i les seves respectives escoles*. A través de les respectives visites i entrevistes a les dues docents vinculades amb la direcció de la ZER de la Vall del Ter, he pogut

entendre i conèixer amb un grau d'assoliment **parcial** el funcionament general d'aquesta ZER. M'hauria agradat viure un dia dins d'aquestes escoles per comparar la realitat física amb el funcionament teòric explicat a les entrevistes, però a causa de la falta de temps, no s'ha pogut corroborar.

En tercer lloc, es valora el grau d'assoliment aconseguït amb el segon objectiu específic: *descriure estratègies i pràctiques docents implementades a les escoles rurals de la Vall del Ter per donar cabuda a la diversitat de l'alumnat*. En aquest àmbit, declaro el meu grau d'assoliment com a **total**, ja que he pogut descriure i entendre amb totalitat totes les estratègies utilitzades per les docents de les quatre escoles en relació amb l'atenció a la diversitat de l'alumnat amb necessitats específiques.

Finalment, analitzaré el grau d'assoliment obtingut amb el tercer i últim objectiu específic: *identificar les mesures i estratègies emprades pel professorat per augmentar l'atenció a la diversitat a les escoles rurals de la Vall del Ter, tenint en compte les necessitats i limitacions identificades*. A través de l'anàlisi de resultats, he pogut aconseguir un grau d'assoliment **total** gràcies a les respostes de les respectives docents, posant en èmfasi la falta de recursos que pateixen en aquesta Zona d'Escoles Rurals. Juntament amb això, he pogut identificar les mesures i estratègies usades per tractar amb els alumnes amb necessitats específiques i, d'aquesta manera, identificar millores en el futur tractament de la diversitat dins aquestes escoles.

En conclusió, cal posar èmfasi en la importància que tenen les escoles rurals per les seves respectives zones, ja que són una identitat molt important i única pels pobles amb risc de despoblament. Són petites supervivents que hem de cuidar entre tots a causa de la metodologia singular que utilitzen i poder gaudir d'una experiència única com la de créixer i formar-te alhora en un entorn tan ric i valuós.

Cal remarcar que l'atenció a la diversitat en la ZER de la Vall del Ter és molt més rica i valuosa que en moltes de les escoles ordinàries, ja que es pot requerir una atenció molt més individualitzada per la simple qüestió de ser pocs alumnes dins l'aula i escola. He pogut observar, arran de la meua investigació, que el percentatge de necessitats especials dins aquesta ZER és molt baix en comparació amb les escoles no rurals i, gràcies i a causa del fet mencionat anteriorment, es tenen molt més en compte les

necessitats de cada un dels nens i nenes de les escoles. Altrament, els alumnes més petits es deixen guiar i ajudar pels alumnes més grans, fet que crea un vincle de cooperació impressionant que és necessari mantenir.

M'ha semblat molt interessant el fet que comentaven totes i cada una de les mestres entrevistades: l'enorme falta de recursos pel que fa a diversitat. Manifesten que l'EAP no els hi dona l'atenció que necessiten i, a partir d'aquest treball, faig una crida a la necessitat significativa d'ajuda que reclamen aquestes escoles pel fet d'estar lluny dels nuclis més urbans. Al llarg del Grau i, sobretot en la menció d'Atenció a la Diversitat, ens han ensenyat que el diagnòstic de l'alumne i els Plans Individualitzats necessiten un seguiment molt acurat. Des de la meua perspectiva, m'ha generat molta tristesa, impotència i desconcert aquest fet del qual em parlaven les entrevistades i desitjo que això pugui arribar a canviar en un futur pròxim.

Una vegada acabat el Treball Final de Grau, valoro el meu aprenentatge de manera satisfactòria i gratificant, ja que he pogut veure des de molt a prop el funcionament de les escoles que sempre he tingut a la vora i no havia pogut conèixer i entendre mai. Com més coneixia, més curiositat em creava a l'hora de plasmar els meus coneixements en aquest treball i he tingut la sensació de voler investigar més i més sobre aquestes escoles en concret. A causa de la falta de temps no he pogut veure des de dins les escoles amb els seus alumnes en funcionament, fet que m'hagués encantat per posar una imatge real als conceptes que he anat recollint per la realització d'aquesta investigació.

Per concloure, puc afirmar que l'escola rural ha de mantenir vius als pobles més petits, a les persones de l'escola i als seus respectius mestres que fan que aquesta realitat continuï existint i donant vida a tots aquells que les envolten.

7. Referències bibliogràfiques

- Boix, R. (2021, març 17). L'escola rural multigràu porta a utilitzar estratègies didàctiques més actives. [Entrada blog]. Vicens Vives. Recuperat 12 maig 2023, de <https://blog.vicensvives.com/ca/roser-boix-lescola-rural-multigràu-porta-a-utilitzar-estratègies-didactiques-mes-actives/>
- Boix, R. (2002). Presentació: Educació, ruralitat i territori: la construcció d'una identitat pròpia. *Temps d'educació*, 26, 119-120. Raco. <https://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/126343/17593>
- Catalunya. (2017). DECRET 150/2017, de 17 d'octubre, d'educació. (DOGC, núm. 7477, 19 octubre 2017, p.1-18). <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=799722>
- Departament d'Educació. (2022). *Documents per a l'organització i la gestió dels centres: Zones escolars rurals i escoles rurals que no formen part de cap ZER*. Generalitat de Catalunya. https://documents.espai.educacio.gencat.cat/IPCNormativa/DOIGC/ORG_Escoles_rurals_ZER.pdf
- Departament d'Educació. (2023). *ZER Vall del Ter*. Generalitat de Catalunya. <https://agora.xtec.cat/zer-la-vall-del-ter/>
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Cullell, V. (2017). *ACORD GOV/120/2017, d'1 d'agost, de creació de la Comissió Interdepartamental sobre Despoblament Rural*. Recuperat 15 maig 2023, de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7426/1629174.pdf>.
- Direcció General d'Educació Infantil i Primària. (2015). *De l'escola inclusiva al sistema inclusiu. Una escola per a tothom, un projecte per a cadascú. Materials per a l'atenció a la diversitat*. Servei de Comunicació i Publicacions.

<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/inclusio/escola-inclusiva/escola-inclusiva.pdf>

Guillén, M., Genovard, L. (2016, febrer 2). Les claus de l'èxit de l'escola rural. Aprendre en petits grups fomenta l'autonomia i la responsabilitat dels nens. *Vilaweb*. Recuperat 19 maig 2023, de <https://www.vilaweb.cat/noticies/les-claus-de-lexit-de-lescola-rural/>

Redacció. (2022, abril 26). El risc real d'alguns pobles de desaparèixer: l'emergència del despoblament a Catalunya. *324: notícies*. Recuperat 24 abril 2023, de <https://www.ccma.cat/324/el-risc-real-dalguns-pobles-de-desapareixer-lemergen-cia-del-despoblament-a-catalunya/noticia/3156710/>

Redacció Perspectiva Escolar (2019). Monogràfic. Una mirada inclusiva a l'escola rural. *Escola i medi rural*, 403. Rosa Sensat. <https://www.rosasensat.org/revista/escola-i-medi-rural/monografic-una-mirada-i-nclusiva-a-lescola-rural/>

Referents d'Atenció Educativa Inclusiva. (2020). *Mesures i suports universals en el centre educatiu: Orientacions per als centres en la planificació de mesures i suports universals*. Generalitat de Catalunya. <https://xtec.gencat.cat/web/.content/curriculum/diversitat-i-inclusio/documents/Document-ok-esborrany-MESURES-I-SUPORTS-UNIVERSALS-6-5.pdf>

Sans, V. (2009) *L'escola rural: un model d'escola inclusiva*. (Treball de Fi de Grau). Universitat de Barcelona. Recuperat de <https://www.yumpu.com/es/document/read/13706950/memoria-llicencia-escola-rural-08-09-fundacio-del-mon-rural>

Secretariat d'Escola Rural de Catalunya. (2004, setembre). *El secretariat d'escola rural de Catalunya*. Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.mrp.cat%2Fadmin%2Fmagatzem%2Fambitsdes%2Fevolucio-del-serc.doc&wdOrigin=BROWSELINK>

Solé, M. (2016). Escola i territori: les ZER a Catalunya. *Revista Catalana de Psicologia*, 10, 75-93. Raco.
<https://raco.cat/index.php/RevistaPedagogia/article/view/92969>

Soler, J. (2005). L'escola rural al segle XX: L'escola rural a Catalunya al darrer quart del segle XX. De l'impacte de les polítiques educatives a la influència de les transformacions socials, culturals i econòmiques: un primer balanç. *Educació i Història: Revista d'Història de l'Educació*, 8, 78-102. Raco.
<https://raco.cat/index.php/EducacioHistoria/article/view/18730/303898>

UManresaFUB. (2021, febrer 8). *Escoles Rurals*. [Vídeo]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=q4Hr69uImDk&t=24s>

Universitat de Lleida. (2018). *Escoles rurals: un món d'aprenentatge: Què entenem per escoles rurals?*. Biblioguies. Recuperat 15 maig 2023, de
<https://biblioguies.udl.cat/c.php?g=657803&p=4630979>

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). (s.d.). *Escola Rural*. Generalitat de Catalunya.
<https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/escolarural/sobre-les-escoles-rurals/>

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). (s.d.). *Diversitat i inclusió*. Generalitat de Catalunya.
<https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/diversitat-i-inclusio/>

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). (s.d.). *Necessitats Específiques de Suport Educatiu*. Generalitat de Catalunya.
<https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/diversitat-i-inclusio/atencio-educativa-als-alumnes/nese/>

Annexes

Annex 1. Normatives, orientacions i plans a favor de l'Escola Inclusiva.

- Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'integració social dels minusvàlids (LISMI).
- Decret 299/97, de 25 de novembre, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials.
- Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació.
- Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.
- Reial decret legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei general de drets de les persones amb discapacitat i de la seva inclusió social.
- Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat.
- Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
- Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria.
- Documents d'organització i gestió del centre. Curs 2015-2016.
- Pla director de l'educació especial de Catalunya. Departament d'Ensenyament (2003). <http://wikiant11p.wikispaces.com/file/view/pladiree.pdf>
- Aprendre junts per viure junts. Departament d'Educació (2008). http://premsa.gencat.cat/pres_fs vp/docs/2010/10/29/09/55/75afd6a0-94d7-4bd4-bc9b-53aa39c87239.pdf

Annex 2. Entrevistes

Annex 2.1. Transcripció de l'entrevista a E.D. (exdirectora de la ZER i mestra a l'Escola *L'Esquirol* d'Ogassa)

1. Quines escoles formen part de la ZER de la Vall del Ter?

Vilallonga del Ter (17 alumnes) està creixent. La majoria d'alumnes són de nacionalitat Romanesa i hi ha molt pocs alumnes autòctons. A Llanars (34 alumnes) també passa el mateix, hi ha moltes famílies Sud-Americanes i són els que han anat mantenint l'escola oberta juntament amb els autòctons. Sant Pau de Segúries (53 alumnes) sempre s'ha anat mantenint com a l'Escola Gran, la qual tenen més alumnes. Ogassa (14 alumnes) estem en un moment crític, ja que no hi ha gent que vagi a viure al poble i, per tant, no hi ha naixements. L'any que ve entraran més alumnes a P3 però el pes gran el tenim a Cicle Superior i, d'aquesta manera, l'any que ve l'escola es quedarà amb 12 alumnes i el següent amb 9.

Tenim sort que la gent que ve de fora continuen aquestes escoles, però si no augmenta la població, aquestes escoles hauran de tancar, ja que hi ha molt pocs naixements.

Formaven part de la ZER l'escola de Molló, la qual els hi falten 3 alumnes més per obrir l'escola de nou. Abans hi havia moltes dificultats a l'hora de reobrir una escola, però actualment es donen moltes facilitats des del Departament per poder tornar-les a obrir.

2. Hi ha algun tipus de coordinació conjunta? És a dir, la programació escolar és la mateixa en tots elles? Es fan les mateixes activitats?

Abans els Cicles eren el motor i en cada escola es treballava cíclicament. Cada escola treballa segons el nombre d'alumnes i capacitats. A Sant Pau treballen cíclicament; a Llanars tenen el grup d'Infantil, el d'Inicial i Cicle Mitjà i Superior junts. Depenent de cada escola a vegades deixen el 3r cap a Cicle Mitjà i el 4t cap al Superior.

Ara es coordinen les escoles per comissions. Hi ha un dia que es fa Cicle i un altre que es fan Comissions (sortides i festes, escola verda, digital) i, a partir d'aquí, surt tot el treball que es treballen dins de les quatre escoles.

3. S'aprofita l'entorn rural i natural amb freqüència per fer activitats lectives? Què us ofereix el territori?

Mines, hort, neu (a Cicle Mitjà hi van cada setmana durant l'hivern), llibreta de les estacions (es treballen arbres, muntanyes: natura de l'entorn), piscina (mig curs), sortida per les 4 escoles perquè es coneguin els alumnes, *pini* de la ZER (faràndula)... Val molt la pena tenir aquest entorn a l'escola i l'han de conèixer.

A través del que s'estudia dins els Reptes i Projectes i a la comarca hi tenim alguna cosa relacionada, a vegades no ho podem anar a veure, ja que no disposem de prou recursos econòmics. Llogar un autobús per fer una sortida amb els 14 nens de l'Escola ens costa cap a uns 300 €, per exemple, volíem anar a Ripoll que està a 20 minuts amb cotxe a veure els *absis* del Monestir però no podem.

4. Quants alumnes teniu en aquesta escola? Com organitzeu els grups d'alumnes?

A Ogassa som dues mestres i tenim 7 nens de Cicle Superior, 1 d'EI4, 1 de 2n de Primària i 1 de 3r i els altres 4 de 4t. Es divideixen els nens en dues classes: els grans i els petits. Amb aquesta divisió treballen les assignatures de Llengua Catalana, Llengua Castellana i Projectes.

A l'hora de treballar l'assignatura de Medi treballen a partir de Projectes partits en dos grups i els escullen segons els interessos dels alumnes. Abans treballaven tots els Projectes per igual a cada escola de la ZER, però per dificultats de coordinació i interessos diferents es modifiquen. Algunes escoles també treballen per reptes (*exemple: Nati Berguedà*).

A l'assignatura de matemàtiques treballen amb un projecte anomenat INNOVAMAT, una proposta estructurada però flexible, amb vocació formadora i plena d'activitats per ensenyar i aprendre matemàtiques a través de la manipulació i la conversa. Aquest projecte el fa servir tota la ZER, però en el cas de l'escola de Sant Pau de Segúries només es treballa a Cicle Inicial.

En totes les escoles de la ZER disposen de mestres Especialistes que van rotant per elles i, en el cas d'Ogassa, l'assignatura de Música la realitzen tots els alumnes de l'escola junts a l'aula.

5. Quina metodologia utilitzeu per treballar amb els vostres alumnes?

Nosaltres fem el repartiment de les àrees i alumnes de manera diferent. A vegades ve algun especialista a fer un suport i aquest any vam decidir que valoràriem les matemàtiques. Els cursos de 3r i 4t mai fan les matemàtiques amb el Cicle Superior ni amb Cicle Inicial, és a dir, que quan ve l'especialista, s'organitzen en tres grups.

Amb *Innovamat* fem les matemàtiques. Hi resolen les activitats estimulant la curiositat i a partir de la conversa entre tots. També es construeix el raonament abstracte sobre la base de la manipulació.

La llengua catalana i el medi el fem a través de treball per projectes individuals o en petits grups. Aquests projectes tenen una durada determinada. Aquestes dues assignatures sempre estan relacionades, ja que els alumnes sempre han d'escriure en ells.

A Medi es parteix d'un repte, això permet que els alumnes desenvolupin habilitats com la resolució de problemes, la presa de decisions, el treball cooperatiu i la comunicació. Iniciem els projectes amb una motivació.

Pel que fa a llengua catalana treballem a partir d'un llibre de lectura i/o temes actuals. D'aquesta manera els nens desenvolupen diferents coneixements, habilitats i actituds per afrontar situacions de la vida real.

Molts treballs i activitats es fan de manera cooperativa: cuinem junts, preparem alguna festa tradicional tots plegats amb ajuda de les famílies, venen els usuaris del MAP de la branca de jardineria i treballem l'hort i alhora la inclusió, fem teatre... Aquesta metodologia es centra en el treball en equip i la cooperació entre alumnes, així aprenen a ajudar-se entre ells, fomentem la comunicació, la resolució de conflictes i la tolerància a la diversitat, que costa bastant. Treballem el respecte i altres valors. En ser una Escola

Rural amb pocs alumnes sempre es treballa cooperativament perquè els nens, en ser una escola que hi ha grans i petits, per tendència els grans sempre ajuden als petits.

Intentem anar canviant les metodologies en funció de l'activitat, per adaptar-nos a les necessitats i estils d'aprenentatge dels alumnes.

6. Quines mesures apliqueu (universals, addicionals, intenses)?

Universals i addicionals (TDAH, dislèxia), fem reforç, suports, baixem o pugem nivell...

7. Com es tracta l'atenció a la diversitat en aquestes escoles? Teniu facilitat per atendre totes les necessitats dels vostres alumnes? Quines dificultats destacarieu?

El fet de tenir pocs alumnes a l'aula ens facilita l'atenció individualitzada, el suport individualitzat. L'atenció a la diversitat és un concepte clau en educació, ja que reconeix que cada alumne té capacitats i necessitats diferents, per això ho tenim molt present. També és molt important el treball de les emocions a l'aula i el treball de col·laboració amb les famílies en les diferents activitats i/o festes tradicionals és importantíssim.

Pel que fa a les dificultats, tot el que fa referència a la formació dels docents es fa en horaris poc adequats.

8. Quina és la diversitat específica de l'alumnat que teniu? (nombre d'alumnes)

En aquesta escola hi ha un alumne amb TDAH, i un amb dislèxia actualment. S'està estudiant un alumne que probablement té altes capacitats.

9. Quin percentatge d'alumnes amb necessitats especials teniu en els últims 5 anys?

Hi ha hagut un TDAH, dues dislèxies, un interrogant amb altes capacitats i una educació especial.

10. Com es realitza l'atenció individualitzada d'aquest tipus d'alumnes? Teniu algun Pla Individualitzat?

En ser pocs alumnes, ja es garanteix l'atenció individualitzada a les dues aules. Intentem que l'alumne tingui moments sense distraccions ni interrupcions a dins l'aula i si cal a fora, també, depenent del que es treballa. Per proporcionar una atenció individualitzada, és important adaptar-se a les necessitats de la persona i trobar una manera de comunicar-se que funcioni per a ell o ella.

Sí, on cada especialista i tutor hi deixa escrit com i quin ha de ser el treball a fer amb aquell alumne, les metodologies, els criteris d'avaluació...

11. Quines actuacions concretes us han donat més resultat per atendre aquests nens amb trastorns d'aprenentatge?

El fet d'estar junts alumnes de diferents edats a vegades hi ajuda, perquè aprenen observant als grans, o els grans ensenyen coses als petits.

12. Creieu que el treball cooperatiu ajuda a aquests alumnes a aprendre millor?

Sí, s'aprèn molt així. Amb el treball cooperatiu hi ha col·laboració entre els diferents membres d'un grup per assolir un objectiu comú. Treballen junts per completar una tasca de manera efectiva, compartint idees, recursos i habilitats. Tothom contribueix al treball i assumeix responsabilitats. A més, sempre hi ha feina per tothom, encara que sigui un alumne de P3 i l'altre de 4t o 6è... Potser no ho portem a terme com s'hauria de fer exactament, però és semblant. Va bé perquè es treballa la paciència, l'empatia, la tolerància i la capacitat de resoldre conflictes.

13. Teniu recursos suficients per part de l'administració (Departament d'Educació) a l'hora d'atendre aquest tipus d'alumnat? Us proporcionen alguna formació o vosaltres mateixes us busqueu els recursos?

En ser quatre escoles és molt complicat, ja que disposem dels especialistes (mestre d'Educació Física, Música i Anglès) i mestres que van voltant per les escoles. Hi ha una mestra especialista d'Educació Especial fixa a Sant Pau, però només la tenen allà.

A vegades ens refiem de l'EAP, però en ser quatre escoles, ens tracten com si fóssim una de conjunta. En un mes intenta venir en una escola diferent, però nosaltres no la veiem des del mes de novembre. Tenim uns diagnòstics d'uns nens que han d'entrar l'any que ve a l'Institut però no estan acabats i és injust. No donen l'abast i nosaltres no hi podem fer res, però necessitem molt més recursos per aquest tipus d'alumnes així que, al final, ens hem d'espavilar nosaltres.

Des de l'equip directiu ens proporcionen moltes formacions, però la majoria són absurdes i massa hores que ens treuen de poder coordinar-nos entre nosaltres i organitzar les coses.

14. Segons la vostra trajectòria i experiència en aquest tipus d'Escoles, caldria algun canvi o millora per poder realitzar més bé la vostra feina?

L'EAP poques vegades pot venir mensualment al centre i de vegades és molt necessari i urgent fer algun diagnòstic.

Caldria haver de fer menys paperassa, perquè sovint ens treu moltes hores de dedicació als alumnes i també menys formacions absurdes.

Annex 2.2. Transcripció de l'entrevista a G.F. (directora general de la ZER de i mestra a l'Escola *La Daina* de Vilallonga de Ter)

1. Quines escoles formen part de la ZER de la Vall del Ter?

A Sant Pau treballen per cicles i són 4 grups i 6 mestres, per tant, sempre els hi sobra algú, ja que també compten amb especialistes. El 90% de les classes són dues mestres a l'aula o els permet fer desdoblaments.

Vilallonga del Ter (17 alumnes) està creixent. La majoria d'alumnes són de nacionalitat Romanesa i hi ha molt pocs alumnes autòctons. Som dues mestres fixes.

2. Hi ha algun tipus de coordinació conjunta? És a dir, la programació escolar és la mateixa en tots elles? Es fan les mateixes activitats?

Consell de direcció (direccions de les quatre escoles + equip directiu de ZER) i coordinació per cicles (Cicle d'Infantil i Cicle de Primària) quinzenal i coordinació de comissions (Escola Verda, Sortides i Festes, Comunicació i Cultura Digital, Plàstica i Biblioteca) setmanals.

Hi ha una programació conjunta de tota la ZER que es preparen els cicles, però les activitats varien a cada escola. Aquí a Vilallonga estan treballant la Història, però comencen per davant i van cap enrere, en canvi, a les altres ho treballen cap endavant. En general, doncs, les programacions estan consensuades en el Cicle i tots hem de fer el mateix.

Cada escola també prepara un programa de Ràdio, tots fan Pla Lector de 9 h a 9:30 h, colònies, esquí, sortides de ZER (dues durant el curs) i tot el que ofereix Serveis Educatius (English Day).

3. S'aprofita l'entorn rural i natural amb freqüència per fer activitats lectives? Què us ofereix el territori?

Sí, no es pot fer d'una altra manera. Tot depèn de cada escola, però sí que dins les programacions està pensat que a Infantil i Cicle Inicial tinguin la *llibreta de les estacions*, la qual correspon a sortides a l'entorn proper de manera setmanal. S'estudia

la biodiversitat de l'entorn (estacions) i, a partir del Cicle Mitjà, es fan projectes. Ara estan treballant els animals i, com a recurs tenen una càmera de foto trampeig col·locada en un bosc que, a través d'una entitat del Ripollès, fan un estudi de tota la fauna propera.

Totes les entitats que tenim les aprofitem tant com podem, com per exemple *Serveis Educatius* (Alter) i *Ens Mengem les Valls* (depèn d'Europa). Treballant l'edat mitjana també es fa una visita al *scriptorium* de Ripoll per estudiar-ho millor. Depèn de cada escola surt més o menys. Tenim un recull de recursos que tenim a l'entorn i ho aprofitem.

4. Quants alumnes teniu en aquesta escola? Com organitzeu els grups d'alumnes?

17 alumnes (9 d'infantil → 5 d'EI3, 3 d'EI4 i 1 d'EI5; i 8 de primària → 2 d'inicial, 2 de mitjà i 4 de superior). Actualment, hi ha 10 alumnes d'origen romanès i 7 autòctons.

Són organitzats en dues aules (aula de petits i aula de grans) i els mitjans a l'hora de matemàtiques estan ubicats a l'aula de grans. Els dos alumnes d'inicial són els que fluctuen: projectes ho fan amb els grans i amb els petits fan Pla de Treball (3 hores a la setmana dins el *classroom* de feina autònoma), el treball del cos humà i la llibreta de les estacions.

5. Quina metodologia utilitzeu per treballar amb els vostres alumnes? Quines mesures apliqueu (universals, addicionals, intenses)?

Per treballar les matemàtiques utilitzem *Innovamat*, treball per projectes conjuntament (petits i grans separats): a Educació Infantil són més treballs personals i, en canvi, als de Primària són més d'àmbit natural i social. Amb els petits també hi ha treball per ambients i racons i els grans treballen molt amb Pla de Treball: cada setmana saben el que han de fer en aquestes tres hores i les mestres van rotant per ajudar-los. També hi ha apadrinament lector d'EI3 a 6è i cada trimestre tenen una parella diferent.

Som dues mestres fixes i, quan venen els especialistes, aprofitem el recurs de tenir més d'una mestra a l'aula. Es treballa molt també amb multinivell.

Les mesures universals són les més usades: posar suports visuals per a tothom, donar totes les eines a tots per igual. Addicionals tenim alguns nens amb PI, però no fem cap reforç concret. Havíem tingut una alumna amb dislèxia i altes capacitats i se li aplicaven mesures intenses (crear un programa d'ordinador per treballar la dislèxia) per treballar en temps d'escola mentre els altres llegien i feien activitats.

6. Com es tracta l'atenció a la diversitat en aquestes escoles? Teniu facilitat per atendre totes les necessitats dels vostres alumnes? Quines dificultats destacarieu?

A l'haver-hi alumnes amb nacionalitat romanesa es tracta molt la diversitat en aquest aspecte. A l'escola sempre parlen en català, a EI3 alguns arriben sense saber res de català, però els que han anat a Llar d'Infants ja entenen l'idioma correctament. De mica en mica van adquirint el català.

No tenim MESI (Mestres d'Educació Especial), ja que el departament ens la va treure amb les retallades i, per tant, ens ho fem nosaltres amb la poca ajuda que ens proporciona l'EAP.

7. Quina és la diversitat específica de l'alumnat que teniu? (nombre d'alumnes)

Només tenim un nen amb un trastorn de llenguatge no especificat a 5è de Primària.

8. Quin percentatge d'alumnes amb necessitats especials teniu en els últims 5 anys?

En els últims 5 anys teníem una alumna amb altes capacitats i 2 PI → 1 amb dislèxia i l'altre amb trastorn del llenguatge. Hem tingut nens NESE d'àmbit socioeconòmic, ja que la tipologia de famílies d'aquí la majoria són romanesos, fins a l'any passat érem 90% romanès (12 romanesos i 2 catalanes).

9. Com es realitza l'atenció individualitzada d'aquest tipus d'alumnes? Teniu algun Pla Individualitzat?

Només hi ha un PI a l'escola per un trastorn de llenguatge sense definir d'un alumne de 5è i el nostre objectiu és que acabi 6è amb un nivell de 4t. Se li adapta el que s'està fent i es prepara, per exemple, el dictat i llibre de lectura de més baix nivell. A principi de

curs es parla amb ell i se li ensenya el material que utilitzarem al llarg del curs perquè triï el nivell que ell cregui. Ell ha anat aprenent que per molt que vulgui fer el que li tocaria per curs no pot i prefereix anar fent passets petits, així que sempre hi ha d'haver un progrés.

10. Quines actuacions concretes us han donat més resultat per atendre aquests nens amb trastorns d'aprenentatge?

El millor ha sigut parlar-ho com a equip directiu: fer CAD (CAEI). Perquè necessitem poder compartir amb algú més les opinions i fer un banc de recursos i ajudar-nos mútuament,

Reunions CAEI: 2 mestres, 5 especialistes i la noia EAP i a vegades parlant de socioeconòmics ve l'altra noia de l'EAP. Abans eren protocol·làries dues per curs, però ara en fem tres, ja que revisem l'evolució del nen. Alguns nens viatgen a Romania i hem de veure què prioritzem perquè s'han saltat matèria.

11. Creieu que el treball cooperatiu ajuda a aquests alumnes a aprendre millor?

Sens dubte. En les festes conjuntes sempre. Ens agrada també fer un projecte conjunt.

12. Teniu recursos suficients per part de l'administració (Departament d'Educació) a l'hora d'atendre aquest tipus d'alumnat? Us proporcionen alguna formació o vosaltres mateixes us busqueu els recursos?

No. Ens falta més ajuda per part de l'EAP i hores de vetlladora. Als claustres també posem en comú les formacions per formar-nos entre tots.

13. Segons la vostra trajectòria i experiència en aquest tipus d'Escoles, caldria algun canvi o millora per poder realitzar més bé la vostra feina?

Treure formacions inútils, ja que et treuen hores de programar perquè hi ha un excés de formacions i atenció de l'EAP més constant (més hores de vetlladora).

Annex 2.3. Transcripció de l'entrevista a S.M. (directora i mestra a l'Escola *Els Pinets* de Sant Pau de Segúries)

1. Quants alumnes teniu en aquesta escola? Com organitzeu els grups d'alumnes?

En aquesta escola tenim 53 alumnes en total. Organitzem els grups d'alumnes per cicles: Inicial (10 alumnes), Mitjà (15 alumnes) i Superior (13 alumnes). També tenim una classe d'Infantil composta per 5 alumnes.

2. S'aprofita l'entorn rural i natural amb freqüència per fer activitats lectives? Què us ofereix el territori?

Sí, en moments donats, hi ha altres escoles que ho fan més. Això també és degut a la falta de mestres: si no n'hi ha prou, no es pot sortir.

Però intentem esbrinar al màxim l'entorn del poble (la muntanya, el riu) però sortir fora és complicat, ja que el preu dels autobusos és molt car. Quan sortim a l'entorn és per treballar projectes relacionats amb Coneixement del Medi: treballem els arbres, el riu, l'hort, etc.

3. Quina metodologia utilitzeu per treballar amb els vostres alumnes? Quines mesures apliqueu (universals, addicionals, intensives)?

Depèn del cicle es treballa diferent, depenent de la mestra, però conjuntament fem projectes, treball per nivells i intercycle. Quan fem matemàtiques tenim en compte cada nivell i a l'hora de coneixement del medi treballem tots junts. Intentem utilitzar les mesures universals per a tot perquè d'aquesta manera és més fàcil al ser pocs alumnes.

4. Com es tracta l'atenció a la diversitat en aquestes escoles? Teniu facilitat per atendre totes les necessitats dels vostres alumnes? Quines dificultats destacaríeu?

Emprem sempre mesures universals per ajudar a tot l'alumnat que tenim. El suport del departament ens manca, no tenim vetlladora per ajudar als nens amb necessitats especials i ens falten molts recursos...

5. Quina és la diversitat específica de l'alumnat que teniu? (nombre d'alumnes)

Tenim un alumne a segon de Primària amb diagnòstic TEA i dos alumnes a tercer amb diagnòstic de TDAH i dislèxia.

6. Quin percentatge d'alumnes amb necessitats especials teniu en els últims 5 anys?

Tenim els tres alumnes d'ara i un alumne fa un parell d'anys amb trastorn del llenguatge i mobilitat reduïda.

7. Com es realitza l'atenció individualitzada d'aquest tipus d'alumnes? Teniu algun Pla Individualitzat?

Sí, els dos alumnes amb necessitats especials tenen PI.

8. Quines actuacions concretes us han donat més resultat per atendre aquests nens amb trastorns d'aprenentatge?

Voldríem disposar d'una MEE per fer-ho tot molt més fàcil perquè a vegades no donem l'abast. Les accions concretes que més ens ajuden són, per exemple, quan fem horaris intentem que els alumnes amb necessitats en aquests grups es desdoblin, practiquem docència compartida sempre que podem i, finalment, l'alumne amb dislèxia surt de l'aula cada dia durant una mitja hora per treballar la lectura.

9. Creieu que el treball cooperatiu ajuda a aquests alumnes a aprendre millor?

Sí, a l'alumne amb autisme li costa una mica més el treball en grup, però li va molt bé perquè d'aquesta manera practica la socialització. És positiu de moment per ell i ho va fent a poc a poc.

10. Teniu recursos suficients per part de l'administració (Departament d'Educació) a l'hora d'atendre aquest tipus d'alumnat? Us proporcionen alguna formació o vosaltres mateixes us busqueu els recursos?

Tenim formacions que ens posen des de dalt, però pel tema d'atenció a la diversitat t'acabes espavilant. Disposem de 8 h de vetlladora, però la persona no hi és, durant aquest curs han passat 3 vetlladores diferents i actualment no en tenim ni una. És difícil també pels infants amb necessitats perquè no acaben fent vincle amb cap vetlladora i també per nosaltres i el volum de feina que tenim.

També, a causa de la nostra ubicació geogràfica, costa molt que vinguin professionals de l'EAP a fer el seguiment, com que quedem apartats de tot no hi ha recursos. En definitiva, acaben venint 2 o 3 vegades durant el curs com a molt i això no ens ajuda.

11. Segons la vostra trajectòria i experiència en aquest tipus d'Escoles, caldria algun canvi o millora per poder realitzar més bé la vostra feina?

Necessitem i reclamem més recursos, més mestres i més ganes.

Annex 2.4. Transcripció de l'entrevista a E.P. (mestra a l'Escola *Les Moreres* de Llanars)

1. Quants alumnes teniu en aquesta escola? Com organitzeu els grups d'alumnes?

Tenim 32 alumnes. Els organitzem en tres grups: un grup d'Infantil (I3, I4, I5), un grup de 1r, 2n i 3r i, finalment, un grup de 4t, 5è i 6è. Som 3 tutores més els mestres itinerants que venen a l'escola.

2. S'aprofita l'entorn rural i natural amb freqüència per fer activitats lectives? Què us ofereix el territori?

Sí, s'aprofita normalment quan fem projectes i també en funció del tema que es treballa: per exemple, quan treballem el cos humà no podem, però quan treballem les plantes i els animals sortim a explorar l'entorn. També fem moltes excursions.

El territori ens ofereix la piscina de Ripoll, esquíades, sortides comarcals, etc.

3. Quina metodologia utilitzeu per treballar amb els vostres alumnes? Quines mesures apliqueu (universals, addicionals, intensives)?

Treballem proposant una activitat comuna pel grup i llavors fem 2 o 3 nivells. Es presenta l'activitat (un conte, un vídeo, una lectura) i s'adapta al nivell dels alumnes regulant el grau de complexitat. Així doncs, intentem sempre utilitzar mesures universals.

A l'àrea de matemàtiques treballem amb el projecte d'*Innovamat* on cadascú té el seu llibre.

A la classe d'Infantil a vegades podem fer codocència a l'hora de projectes i treballem amb racons d'*Innovamat*.

4. Com es tracta l'atenció a la diversitat en aquestes escoles? Teniu facilitat per atendre totes les necessitats dels vostres alumnes? Quines dificultats destacarieu?

Ens falta molta orientació de caràcter psicopedagògic, ja que en teoria, tenim una visita de l'EAP un cop al mes, però fa tres mesos que no venen. Això ens provoca dificultats perquè, de vegades, no sabem quines accions són les correctes a l'hora de tractar amb

els nostres alumnes amb necessitats especials. Tampoc tenim cap mestre de pedagogia terapèutica ni tampoc cap suport pedagògic.

5. Quina és la diversitat específica de l'alumnat que teniu? (nombre d'alumnes)

Tenim dos alumnes d'Educació Infantil amb dificultats en el llenguatge, un a 2n amb trastorn del llenguatge, un a 3r amb TEA, un nouvingut a 4t amb possible diagnòstic de dislèxia i, finalment, un altre alumne TEA a 5è.

Tots ells són funcionals i, per sort, no tenen moltes dificultats.

6. Quin percentatge d'alumnes amb necessitats especials teniu en els últims 5 anys?

Aquest any en tenim 5, vam tenir un alumne amb diagnòstic de dislèxia l'any passat i dos més fa dos o tres anys.

7. Com es realitza l'atenció individualitzada d'aquest tipus d'alumnes? Teniu algun Pla Individualitzat?

Sí, tenim dos plans individualitzats pels nostres alumnes TEA. Intentem recordar molt el que han de fer, assegurem que ho entenen... Tot això en realitat són mesures universals, ja que ens serveixen per a tots. També els acompanyem més a l'hora de realitzar la feina i els fem adaptacions en aquesta fent la lletra més espaiada o utilitzant frases més concretes.

8. Quines actuacions concretes us han donat més resultat per atendre aquests nens amb trastorns d'aprenentatge?

En ser nens amb diagnòstic de TEA, els treballs cooperatius costen molt, ja que no els agrada tenir molta interacció social. Tot i tenir un grau molt baix, quan treballem en grup intentem posar-los amb companys que els entenguin i puguin treballar bé o que ells facin una part sols. Pautar molt les feines ens ha donat també més resultat per atendre aquests alumnes amb trastorns d'aprenentatge. El temps de treball va augmentant a llarg termini, és a dir, els ha costat molt, però avui dia han fet un canvi espectacular cap a millor.

9. Creieu que el treball cooperatiu ajuda a aquests alumnes a aprendre millor?

Penso que no tot és treball cooperatiu, també han d'aprendre a treballar individualment. Ara com ara es porta molt això, però també donem importància a que els alumnes siguin autònoms a l'hora de fer la seva feina.

Tot i això, també han d'aprendre a treballar en grup i sí, és important que aprenguin a treballar amb altra gent tot i tenir aquest trastorn. S'ha d'insistir molt i cal tractar temes que els interessin per treballar millor i que ells, al final, treballin a gust.

10. Teniu recursos suficients per part de l'administració (Departament d'Educació) a l'hora d'atendre aquest tipus d'alumnat? Us proporcionen alguna formació o vosaltres mateixes us busqueu els recursos?

Sí, ens proporcionen formacions i sovint n'anem saturades, però el que ens passa és que la majoria d'elles són inútils i no serveixen per a res, només per perdre el temps. Les formacions que ens interessin no les podem fer per haver d'assistir a les obligatòries.

11. Segons la vostra trajectòria i experiència en aquest tipus d'Escoles, caldria algun canvi o millora per poder realitzar més bé la vostra feina?

Aquest any la veritat és que anem molt bé. Fa 6 anys ho portàvem fatal, ja que depèn de l'organització que es tingui és esgotador, en aquell moment teníem una classe de 9 alumnes de 1r a 6è en una sola aula. Ara fa dos anys que tenim els grups formats i més organització així que molt bé. Destacaria molt, però la falta de la persona de l'EAP perquè no tenim una continuïtat i necessitem suport d'educació especial.